

KİŞİLERARASI İLİŞKİ BOYUTLARI ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ¹

Seval ERDEN İMAMOĞLU*, Betül AYDIN**

Ö Z

Bu çalışmada Türkiye koşullarına uygun, kişilerarası ilişkileri yordayan ve ilişki boyutlarını saptayan, özgün, bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ) geliştirilmiştir. Evrenini genç yetişkinlerin oluşturduğu araştırmaya, tesadüfi örnekleme yolu ile 20-40 yaş aralıklarında 680 genç yetişkin (301 erkek, 379 kadın) katılmıştır.

İçerik analizi tekniği ile geliştirilen KİBÖ'nün yapı geçerliliği, temel bileşenler yöntemi ile sınanmış ve ölçeğin dört faktörlü bir yapı gösterdiği ortaya konmuştur. Onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı olarak isimlendirilen faktörler birlikte, test toplam varyansının % 36.04'ünü açıklamış ve birbirleri ile orta derecede ilişkili çıkmışlardır. Ölçüt geçerliği sınamasında Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği, Sosyal Kaygı Ölçeği ve İletişim Becerileri Envanteri'nden yararlanılmıştır. Bulgular, KİBÖ'nün "Onay bağımlılık" alt boyutu, Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ve İletişim Becerileri Envanteri'nin tüm alt boyutları ile ters yönde ilişkili olduğunu; Sosyal Kaygı Ölçeği ile de doğrusal ilişki sergilediğini göstermektedir. Ayrıca yapı geçerliliği dâhilinde de Sosyal Beğenirlik Ölçeği kullanılmış ve ölçeğin sosyal beğenirlikten etkilenmediği ortaya konmuştur. Güvenirlilik analizlerinde KİBÖ'nün alt boyutlarının Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları .78 ile .85 arasında; test-tekrar test değerlerinin de .62 ile .96 arasında değiştiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği, kişilerarası ilişki, geçerlilik, güvenilirlik, genç yetişkin.

¹ Bu makale, Prof. Dr. Betül Aydın yönetiminde Seval İmamoğlu'nun Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda yapılan doktora tezinin bir bölümünün özetidir.

* Dr., Marmara Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.

** Prof. Dr., İstanbul Bilim Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü.

Scale of Dimensions of Interpersonal Relationships

A B S T R A C T

In this study, it was aimed to develop an original scale which is appropriate to Turkey's conditions, predicting interpersonal relationships and determining relationship's dimensions. Parallel to this aim, Scale of Dimensions of Interpersonal Relationships was developed. The population of the study was young adults, and randomly chosen 680 young adults whose ages ranged from 20 to 40 (301 male, 379 female) participated.

In order to determine the construct validity of the scale, based on content analysis, factor analysis was conducted using principal components analysis and four factors (approval dependence, empathy, trusting others, and emotional awareness) were obtained. They explained 36.04 % of the total variance together and these were related to each other moderately. Social Skills Evaluation Scale, Social Anxiety Scale, and Communication Skills Inventory were used for the criterion validity. Results indicated that "approval dependence" subscale was related to all subscales of Social Skills Evaluation Scale and Communication Skills Inventory negatively, whereas the subscale was related to Social Anxiety Scale, positively. Besides, Social Approved Scale was used and it is hereby shown that the scale was not affected by social acceptance. In reliability analysis, Cronbach's alpha values for the subscales of scale were between .78 and .85, test-retest reliability coefficient were between .62 and .96

Key Words: *Scale of Dimensions of Interpersonal Relationships, interpersonal relationships, reliability, validity, young adults.*

Çevresini etkileyen ve çevresinden etkilenen insanoğlu, geliştirdiği ilişkiler ile varlığını sürdürme ve temel ihtiyaçlarını karşılama olanağı bulmaktadır. Bireyin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla diğer insanlar ile etkileşime girmesini sağlayan kişilerarası ilişki kavramı, "iki ya da daha fazla insan arasında gelişen, farklı ihtiyaçlardan kaynağını alan, tanışıklıktan samimiyete kadar farklı yoğunlukta yaşanan, karşılıklı duygusal etkileşim ve davranımlar" olarak tanımlanabilir.

Kişinin diğerleri ile geliştirdiği, etkileşimde bulunmasını sağlayacak her türlü ilişkiyi kapsayan kişilerarası ilişkiler kavramı, "karşılıklılık" ile birlikte "duygu, düşünce ve davranış bileşenleri"ni içermektedir. Kişilerarası ilişkilerin başlamasında, sürdürülmesinde ve sonlandırılmasında bireyin yanı sıra bireyle ilişkiyi yaşayan diğer tarafın da seçim ve nitelikleri, ilişkide belirleyici faktörler olarak işlev görmektedir (Graham & Lafollette, 1989).

Günümüz sosyal psikoloji yaklaşımlarında kişilerarası ilişkiler incelenirken, birey hem kendi içinde bireysel süreçleri ile bir olgu hem de sosyal ilişkileri içerisinde kişilerarası olgu dâhilinde, etkileyen ve etkilenen faktör olarak ele alınmaktadır (Fiske ve Taylor, 1991). Bu nedendir ki kişilerarası ilişkiler; bireylerin düşüncelerinin, duygularının ve davranışlarının, karşı tarafta yer alan diğer insanları doğrudan ya da dolaylı olarak nasıl etkilediğini anlama ve açıklama çabaları içinde ele alınmaktadır.

İlişkilerin başlaması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasında, kişinin kendini algılayışı ve bireylerin karşılıklı beklentileri belirleyici rol oynamaktadır. Bu algı ve beklentilerin kaynağı bireylerin sahip olduğu kişisel şemalardır (Baldwin, 1992; Duck, 1993; Safran, 1990). Kişisel şemaların ve kişilerarası ilişkilerin oluşmasında ve gelişmesinde, bireyin içinde yaşadığı sosyal çevre önemli rol oynamaktadır. Her sosyal yapı kendi sosyal ağı, kültürel ve tarihsel geçmişi ile birlikte bireyin kendini ve karşı tarafı algılamasını etkilemekle birlikte, kişilerarası ilişkilerin şeklini de belirlemektedir. Birey içinde bulunduğu grup ya da toplumdaki onay almak, reddedilip dışlanmamak ya da çatışma yaşamamak için uyum gösterme gibi normatif etkilenmenin yanı sıra; uyum sağlama yoluyla yararlı ve gerekli bilginin elde edilmesini içerecek şekilde bilgi sağlayıcı etkilenme ile sosyal kimlik kazanmaktadır. Böylece, içinde yaşanılan toplum modeline göre hem birey kendini ayarlamakta hem de ilişkilerde şekillenme gerçekleşmektedir (Bacanlı, 1997, Tajfel ve Turner, 1986).

Kağıtçıbaşı'na (1990) göre insan modeli ve insanların birbirleriyle ilişkileri, toplumlara ve alt kültürlere göre farklılık göstermektedir. Batı toplumlarında bireyselleşme, ayrılma ve kişilerarası bağımsızlığa vurgu yapılırken kişilerarası bağımlılık, psikolojik uyumsuzluğun göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Bornstein, 1992). Bağlılık kültürünün yaygın olduğu kültürümüzde ise hem özerk olma hem de duygusal anlamda bağımlı olma ihtiyaçlarının birlikte doyum aranmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında bağımlılık kavramı, Batı literatüründe kazandığı anlamdan daha farklı yapıları barındırmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1990).

Modernleşme, teknolojik gelişmeler ve sosyal değişimlerle Türk aile yapısında da bir takım kültürel değişiklikler oluşmuş ve komün yaşamlar yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Kağıtçıbaşı'na (1982b) göre bu durum, sadece aile

içinde maddi bağımlılıkların azalmalarına neden olurken; duygusal bağımlılıklarda farklılık yaratmamıştır. Kişilerin psikolojik bağlılığı büyük ölçüde devam etmektedir.

Ayrıışmış/bireyselleşmiş Batı ailesiyle, sıkı bağlarla örülü bağıllık kültürü bağlamındaki geleneksel ailenin arasındaki en önemli farklar, insanlar arasındaki ayrıışma-bağıllık boyutuyla, özerk olma-bağımlılık boyutlarında ortaya çıkmaktadır. Bu boyutlar birbirine zıt ancak temel olan birine bağlanmak ve özerk olmak gereksinimlerini yansıtmaktadır (Bornstein, Hilsenroth, Padawer ve Fowler, 2000; Kağıtçıbaşı, 1990). Toplumlar arasında aile içi ilişkiler ve değerlerdeki temel bakış farklılıklarının, kişilerarası ilişkilerin belirlenmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesinde topluma özgü ölçme araçlarının geliştirilmesinin önemli olduğunu düşündürmektedir.

Bireyselliğin, özerklik ve otonominin ön planda tutulduğu toplumlarda kişilerarası ilişkiler incelenirken, bireyin psikolojik uyumu, ilişkide sergilediği tutum ve davranışları, hedefleri ve sahip olduğu nitelikler gibi doğrudan bireyle ilgili özellikler incelenmiş; bu özellikleri ölçecek ölçekler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda Horowitz, Rosenberg, Bear, Ureno ve Villasenor (1988), kişilerarası ilişkileri kişilerarası problemler açısından ele almış ve geliştirdikleri “Kişilerarası Problemler Envanteri”nde (Inventory of Interpersonal Problems) kişisel uyum, kişilerarası ilişkileri belirleyen temel değişken olarak değerlendirilmiştir. LaForge ve Suczek (1955) ise kişilerarası ilişkileri, kişilerarası reflekslerin ölçümü ile incelemişlerdir. Geliştirdikleri ve daha sonra Taulbee ve Clark (1982) tarafından revize edilen “Kişilerarası Liste” (Interpersonal Checklist) ile kişilerarası ilişkilerde davranış ve tepkiler; uyum sağlayıcıdan, uyum sağlayıcı olmayana doğru sekiz döngü içinde sıralanmıştır. Benzer bir diğer ölçekte, “Kişilerarası Sıfat Ölçekleri”nde (Interpersonal Adjective Scales) ise kişilerarası ilişkiler, özellik-tanımlayıcı 1710 sıfat ile incelenmiştir (Wiggins, 1979). Horowitz, Dryer, ve Krasnoperova’da (1997) “Kişilerarası Hedefler Envanteri”ni (Inventory of Interpersonal Goals) geliştirerek, kişilerarası ilişkilerde kişilerin hedeflerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Kişilerarası ilişkilerin, hedeflere göre şekillendiği varsayımından yola çıkan bu ölçekte, birey odak alınmıştır.

Bireyin, sosyal çevresi ile birlikte ele alındığı kültürümüzde kullanılan ya da geliştirilen ölçeklere bakıldığında ise, ölçeklerin ya kişilerarası iletişim

becerilerini ölçmek ya da kişilerarası ilişkileri sınıflandırmak amacıyla yönelik oldukları gözlenmiştir. Bu bağlamda Şahin, Durak ve Yasak (1994) geliştirdikleri “Kişilerarası İlişkiler Ölçeği” ile kişilerarası ilişkileri “açık, saygılı, küçümseyici ve saygısız ilişkiler” olmak üzere dört alt boyutta sınıflandırılarak incelemişlerdir. Ülkemizde kullanılan bir diğer ölçek, “Kişilerarası İlişkiler Tarzı Ölçeği” ise Lorr (1986) tarafından geliştirilmiş; Öztan (1994) tarafından Türkçe uyarlanmıştır. Sosyalleşme, başkalarına güvenme, tolerans, kararlılık, otonomi, kendini kontrol, ısrarlı ve dengeli olma gibi konularda da fikir veren bu ölçeğin alt boyutları “sosyallik, destekleyicilik, dengelilik ve başkalarına güven” olarak isimlendirilmiştir.

Tüm bu çalışmalardan yola çıkarak bireylerin kişilerarası ilişkilerini, kendi algılamalarına dayanarak geliştirilen bir ölçek yardımıyla ölçmenin ve uygulamanın daha sağlıklı veriler ortaya koyacağı düşüncesi ile ölçek geliştirmenin hedeflendiği bu çalışmada, bireylerin kişilerarası ilişkilere dair görüşlerinin temel alınmış ancak konu ile ilgili ölçekler de dikkatle incelenmiştir. Kuramsal açısından Batı kaynaklı pek çok ölçeğe temel oluşturan ve kişilerarası ilişkileri, kişilerarası döngü açısından ele alan “Çağdaş Kişilerarası İlişki Teorileri” ile kişilerarası ilişkileri sosyal yapı içerisinde ele alan “Sosyal Yaklaşımlar” temel alınarak yeni bir ölçek oluşturulması hedeflenmiştir. Kültürel faktörler, ülke koşulları, ölçeğin hedef kitlesi olan yaş grubu da göz önüne alındığında, ağırlıklı olarak bu kuramlar temel alınmakla birlikte eklektik bir yaklaşım esas alınmıştır.

Bu çalışmada Türkiye koşullarına uygun, kişilerarası ilişkileri yordayan ve ilişki boyutlarını saptayan, özgün, geçerli ve güvenilir bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmış ve Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ) geliştirilmiştir.

YÖNTEM

Örnekleme

Ölçek geliştirme amacı ile planlanan araştırmaya İstanbul’da yaşayan; çalışan, öğrenci olan ve çalışmayan 680 genç yetişkin katılmıştır. 301’i erkek, 379’u kadın olan örneklem grubunun yaş aralıkları 20-40 ve yaş ortalaması ise 27.75’dir (ss=5.74). İçerik analizi 38, pilot uygulama 89, yapı geçerliği 440,

ölçüt geçerliği 73 ve test-tekrar test analizleri de 40 farklı genç yetişkin ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)”nin yanı sıra ölçüt geçerliliğinin sınanmasında aşağıdaki ölçekler kullanılmıştır.

Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (İKE)

Aydın, Derelioğlu ve Palut (2001) tarafından geliştirilen “Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” (İKE), 44 maddeden ve üç faktörden oluşmaktadır. 18 ters maddesi olan ölçeğin alt boyutları; kişilerarası ilişkiler, kendini kontrol ve empati olarak isimlendirilmiştir. Ergenler ve yetişkinlere yönelik hazırlanan ölçekten alınan puanların yüksek olması, sosyal becerilerin yüksek olduğunu; düşük olması da düşük sosyal beceriyi göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik analizlerinde genel Cronbach Alfa korelasyon katsayısı .81; birinci faktörün 0.79, ikinci faktörün 0.72, üçüncü faktörün de 0.71 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirlik korelasyon katsayısı ise 0.89’dur.

İletişim Becerileri Envanteri

Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Envanteri’nde, iletişim beceri düzeyleri davranışsal, bilişsel ve duygusal boyutlar şeklinde üç faktörde ele alınmıştır. 45 maddeden oluşan envanterin, ergenlikten itibaren ileri yaş gruplarında da kullanılabilir. Güvenirlik analizlerinde ölçeğin alt boyutları ile genel toplam puanları arasında .73 ile .83 arasında korelasyon elde edilirken; Cronbach alfa değeri .72, test tekrar test güvenirlik katsayısı ise .68 olarak hesaplanmıştır. Envanterin geçerlik çalışmasında Korkut (1996)’nın geliştirmiş olduğu İletişim Beceri Değerlendirme Ölçeği kullanılmış; ölçüt geçerlik katsayısı .70 bulunmuştur.

Sosyal Kaygı Ölçeği

Özbay-Palancı (2001) tarafından geliştirilen “Sosyal Kaygı Ölçeği”, üniversite öğrencilerinin sosyal durumlara uygun becerilerini ve bu durumlarda oluşabilecek kaygılarını ölçebilecek yapıda hazırlanmıştır. 30 maddelik, 4’lü

Likert tipinde hazırlanan ölçeğin faktör analizi sonucunda sosyal kaçma, kritize edilme kaygısı ve bireysel değersizlik duygusu olmak üzere üç alt boyut elde edilmiştir. *Sosyal Kaçma*, sosyal ilişkilerden kaçınma, iletişim kurma isteksizliği, sosyal etkileşim kaygısı, konuşma güçlüğü, kalabalığa karışma, otorite kaygısı yaşama, görünme ve gözlenme sorunları gibi sosyal kaygı bağlamında ele alınabilecek çeşitli durum ve semptomları içermektedir. *Kritize Edilme Kaygısı*, kendini kontrol etme çabalarının fazlalığı, hatalı davranmaktan korkma, küçük düşme, reddedilme kaygısı gibi kaygıları içerirken; *Bireysel Değersizlik Duygusu* da kendini değersiz hissetme, kendinden memnun olmama, başkasından yardım alamama, başarısızlık kimliği, eleştiri ve kişisel özelliklerini kabul etmeme gibi içerikleri yansıtmaktadır. Cronbach Alfa değeri de .89 olarak hesaplanan ölçeğin, MMPI Si alt testi ile $r=.43$, SCL alt testlerinden kişiler arası ilişkilerde duyarlılık alt testi ile, $r=.51$, kaygı testi ile $r=.25$, fobik anksiyete alt testi ile $r=.36$, depresyon alt testi ile de $r=.40$ düzeyinde anlamlı şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur (Palancı, 2004).

Sosyal Beğenirlik Ölçeği

Sosyal Beğenirlik Ölçeği, Edwards ve Marlowe Crowne Sosyal Beğenirlik Ölçeklerinin geliştirilme çalışmalarına ve kuramsal temellerinden yararlanarak Kozan (1984) tarafından geliştirilmiştir. 20 maddeden oluşan ölçeğin güvenirlik analizlerinde iç tutarlılığı .76, test-tekrar test değeri de .91 olarak saptanmıştır. Geçerlik sınamaları, ölçek ile MMPI alt testleri arasındaki ilişkiden elde korelasyon değerleri, Marlowe Crowne'ın ölçeği ile MMPI arasındaki korelasyon değerlerinin karşılaştırılmasıyla yapılmıştır. Sonuçların paralel bulunması, ölçeğin geçerliği olduğuna dair bir kanıt olarak değerlendirilmiştir. Tek faktörlü olan ölçekte, 8 madde yanlış, 12 madde doğru olarak değerlendirmeye alınmaktadır. Alınan puanların yüksek olması, sosyal beğenirliğin de yüksek olduğunu göstermektedir (Kozan, 1984).

Süreç

Gönüllü katılımın esas alındığı araştırmada, katılımcıların kimlik bilgileri istenmemiştir. Uygulama öncesinde araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, uygulamanın nasıl gerçekleşeceğine ilişkin hem sözlü hem de yazılı yönerge verilmiştir. Yaklaşık 45-50 dakikalık bir sürede tamamlanan uygulama

verilerinin analizinde SPSS for Windows 11.5 programından yararlanılmıştır. Maddelere verilen cevapların eksik olduğu ya da sağlıklı işaretlemelerin yapılmadığı düşünüldüğü veriler, analizlere tabi tutulmamıştır.

Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)'ne İlişkin Yapılan Ön Çalışmalar

İlgili literatür taraması ve benzer ölçeklerin incelenmesinin yanı sıra 38 (20 kadın, 18 erkek) genç yetişkine “Diğer insanlarla ilişkilerinizde (ilişkiyi başlatma ve devam ettirmede), sizin için önemli temel faktörler nelerdir?” şeklinde açık uçlu bir soru sorulmuş ve günlük yaşamda kişilerarası ilişkilere dair ilk ağızdan veri elde edilmiştir. Nitel analiz esasına dayanarak, konu ile ilgili kelimeler sıralanarak içerik analizi için gramatik birimler oluşturmuştur. Bu çalışmada, içerik analizi birimi olarak kelimeler alınmıştır.

Bireylerin cevapları, isim ve sıfat şeklinde 138 kelimedede toplanmış, verilme sıklıklarına göre kelimelerin frekansları hesaplanmıştır. Ayrıca literatürde sıklıkla yer alan ortak ifadeler de listelenmiş, hem çalışma grubundan elde edilen ifadeler hem de literatürden elde edilen ifadelerin hepsi için üst kodların neler olacağı belirlenmiştir. Üst kodların oluşturulmasından sonra kelimeler, bu üst kodlara göre yeniden gruplandırılmış ve frekans analizi yapılmıştır (Tavşancıl & Aslan, 2001; Bilgin, 2006).

Oluşturulan kodlar ve düşünülen alt boyutlar, ilgili alanda uzmanlara sunulmuş, elde edilen tüm veriler (bireylerin cevapları, literatürde yer alan ifadeler ve uzman görüşleri) bir araya getirilmiş, her üç incelemede yer alan ifadeler esas alınarak, alt boyutlar aynı kalmak kaydıyla madde havuzu oluşturulmuştur. 5’li Likert tipi dereceleme ölçeği halinde hazırlanan denemelik ölçek 144 itemden oluşmaktadır. Geliştirilen denemelik ölçek, pilot uygulamanın yapılması amacı ile Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü’nden 89 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Uzman görüşleri ve pilot uygulama sonuçlarına göre, birbirini tekrar eden ve net bir şekilde herkes tarafından anlaşılabilen 12 madde ölçekten çıkarılmış, kalan 132 maddeden oluşan ölçek, 440 kişiye uygulanarak geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Analizlere geçmeden önce verilerin çok değişkenli istatistiğin temel sayıtları olan normallik, doğrusallık ve örneklem varyanslarının homojenliği test edilmiştir. Yapılan non-parametrik “Tek Örneklemli Kolmogorov-Smirnov Uyum İyiliği Testi” sonucuna göre (0.755, $p=.618$) ölçeğin normal dağılımdan geldiği hipotezi kabul edilmiştir. Ayrıca dağılım için hesaplanan çarpıklık değeri (skewness) .25, basıklık değeri (kurtosis) ise .29 olarak hesaplanmıştır. Buna göre; ölçeğin çarpıklık katsayısı $z=2.11$ ($p>0.05$) olup; basıklık katsayısı ise $z=1.24$ ($p>0.05$) olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, ölçeğin istatistiksel olarak normal dağılıma uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2005; Tarkun-Tavşancıl, 2002). Tüm bunlardan sonra Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)’nün geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Geçerlilik Analizleri

Kapsam Geçerliği

Kapsam geçerliğinin sınanmasında kullanılan en yaygın yol “uzman görüşü” ne başvurulmasıdır (Tezbaşaran, 1996). Ölçeğin oluşturulma aşamalarında, iki farklı süreçte uzman görüşüne başvurulmuştur. İlkinde, item havuzunun oluşturulmasından önce, uzmanlarının verilen ana başlıkların ölçekte yer alıp-almaması, yer alacaksa hangi ana başlık altına verilmesi gerektiğine ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Böylece ölçeğin *yüzeysel geçerliği* de sınanmıştır (Anastasi, 1988). Uzman görüşlerinin de alınmasından sonra, alt boyutlar aynı kalmak kaydıyla madde havuzu oluşturulmuş ve pilot uygulamaya geçilmeden önce ikinci defa uzman görüşüne başvurulmuştur. Böylece deneme ölçeğinde “anlaşılmayan ya da birbirine benzer” ifadelerin olup olmadığı alanda uzman, soru hazırlama teknik ve yöntemlerini bilen; doktora ve daha üst seviyede unvanı olan 10 akademisyen tarafından incelenmiştir.

Yapı Geçerliği

Hazırlanan 132 maddelik denemelik ölçek, 440 kişiye uygulanmış olup, KMO ve Barlett testi analizleri ile örneklem büyüklüğünün yeterli ve değişkenlerin çok boyutlu olduğunu ortaya konmuştur (KMO değeri 0.82 ve Barlett değeri 9811.71; $p<.001$). Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemede faktör

analizi tekniğinden temel bileşenler yönteminin kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda yük matrisi .30 ve üzerindeki maddeler esas ölçeğin maddeleri olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2005). Bu doğrultuda özdeğeri 1'den büyük olan 4 faktör elde edilmiş olup, sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans %	Kümülatif %
1	6.23	10.21	10.21
2	5.82	9.53	19.74
3	5.34	8.75	28.50
4	4.60	7.55	36.04

Dört faktörün birlikte, test toplam varyansını açıklama yüzdesi % 36.04 olarak hesaplanmıştır. Maddelerin yüklendikleri faktörler ve faktör yükleri Tablo 2'de verilmiştir.

Faktör analizi sonucu ve maddelerin içerikleri dikkatte alınarak, ortaya çıkan dört faktöre *onay bağımlılık*, *empati*, *başkalarına güven* ve *duygu farkındalığı* isimleri verilmiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre atanan maddeler ve isimleri Tablo 3'te sunulmuştur.

İlk boyut, bireyin kişilerarası ilişkilerinde bağımsız davranabilme, karar verme ve kendi kendine değer biçmeye yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Bu alt boyuttaki maddeler incelendiğinde, ifadelerin kişilerarası bağımlılıktan ziyade bireylerin ilişkilerinde, diğerlerine ne ölçüde "önem verdiklerini" ve "bağlı olduklarını" ölçtüğü görülecektir. Böylece, bireyin "kendini ve ilişkilerini, kendi ve diğer insanların bakış açılarına göre nasıl değerlendirdiği"ne dair bilgiler elde edilmektedir. Bu noktada bireyin önemseydiği ve kişilerarası bağımlılık geliştirdiği diğer insanların bakış açıları ve değerlendirmeleri son derece önem kazanmaktadır. Tüm bu bilgilerden yola çıkarak, ilk faktör "*Onay Bağımlılık*" olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonuçlarına Göre Faktörler ve Faktör Yükleri

Madde No	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör	4. Faktör
Md 109	.63			
Md 80	.62			
Md 77	.61			
Md 4	.58			
Md 117	.56			
Md 19	.56			
Md 91	.54			
Md 93	.52			
Md 58	.51			
Md 40	.50			
Md 41	.49			
Md 86	-.47			
Md 67	.47			
Md 99	.45			
Md 107	.44			
Md 78		.66		
Md 103		.61		
Md 126		.59		
Md 94		.56		
Md 106		.55		
Md 59		.54		
Md 122		.53		
Md 111		.48		
Md 114		.44		
Md 129			.63	
Md 89			.63	
Md 21			.61	
Md 113			.60	
Md 50			.60	
Md 1			-.58	
Md 64			.54	
Md 124			.52	
Md 68			.51	
Md 104			-.48	
Md 75			-.46	
Md 72			.41	
Md 95			.41	
Md 89			-.36	
Md 121			.33	
Md 39				.76
Md 127				.70
Md 15				.69
Md 55				-.67
Md 54				-.61
Md 44				.55
Md 74				.46
Md 61				.43
Md 119				.42
Md 37				.42
Md 28				-.42
Md 76				.42
Md 123				.39
Md 22				-.38

Tablo 3. Faktör Analizi Sonucunda Belirlenen Alt Boyutlar, Maddeler ve İsimleri

Faktörler	Maddeler
1. Faktör: Onay Bağımlılık	2, 4, 7, 11, 17, 21*, 26, 28*, 30, 32, 33, 36, 40, 41, 45
2. Faktör: Empati	18, 27, 34, 37, 39, 42, 44, 48, 51
3. Faktör: Başkalarına Güven	1, 5*, 14*, 20*, 22, 23*, 24*, 29*, 31*, 35, 38*, 43*, 47*, 50, 53*
4. Faktör: Duygu Farkındalığı	3* 3*, 6, 8, 9*, 10*, 12*, 13, 15, 16*, 19*, 25*, 46*, 49*, 52*

* Ters itemleri göstermektedir.

Onay bağımlılık alt boyutu, kişilerarası ilişkilerde kültürel nüvelerden ziyade bireyin açılımlarında adeta başkalarının görüşlerinin, tutumlarının ve değerlerinin ön planda tutulduğu bir boyutu yansıtmaktadır. Bu boyut, ben ve diğerleri ayrımında, kendisini yok farz edecek derecede diğerlerine odaklanmış, bireyselliğin ve ben değerinin göz ardı edildiği bir boyuttur. Dolayısıyla onay bağımlılık, ilişki tarzı itibari ile sağlıklı bir yaklaşımı işaret etmektedir.

15 maddeden oluşan bu boyutta, alınabilecek puan aralıkları 15-75 arasında değişmektedir. İki ters maddenin bulunduğu onay bağımlılık boyutunda, alınan puan arttıkça, onay bağımlılık da artmaktadır. Bu boyuta giren örnek maddeler şunlardır:

4. İnsanların benim hakkımda ne düşündükleri, benim duygularımı etkiler.
7. Fikirlerimi söylemeden önce, başkalarının ne düşündüğünü bilmek isterim
21. Diğer insanların hedeflerini kabul etmektense, kendi hedeflerimi kendim belirlemeyi tercih ederim.

İkinci faktör, başkalarının duygularını anlama, kendi duygularının farkında olma ve uygun şekilde karşı tarafa aktarabilme gibi ifadeleri barındırmaktadır. Bu nedenle bu alt boyuta "Empati" alt boyutu ismi verilmiştir. Rogers (1983) tarafından, 'kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun, duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, onun

hissettiklerini hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci' olarak tanımlanan empati hem bilişsel hem de duygusal boyutu kapsayan bir kavram olarak, sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurmanın temelini oluşturmaktadır.

9 itemden oluşan "Empati" boyutundaki tüm ifadeler olumlu ifade niteliğindedir. Bu boyuttan elde edilebilecek puanlar 9-45 puan arasındadır. Bu boyuttaki maddelerden bazıları şunlardır:

27. Karşımdaki insanın bakış açısını anlamada zorluk çekmem.
42. Olumlu duygularımı, karşımdaki kişiyle paylaşabilirim.
51. Bir iş yaparken, karşımdaki kişinin de duygularını hesaba katarım.

İlişkilerde insanlara güvenme ile ilgili ifadeleri barındıran üçüncü faktör, "*Başkalarına Güven*" olarak isimlendirilmiştir. Güven, "korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat" olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>). Başkalarına güven, Rotter (1967) ve Erikson (1982)'a göre bireyle ilişkili sağlıklı kişilik özelliği olarak değerlendirilirken; Tway (1995)'a göre karşılıklı, ancak bireyin bu karşılıklılığa ilişkin geliştirdiği öznel algılamaları ile gelişen bir yapıdır.

15 itemden oluşan bu alt boyutta 11 madde, ters puanlanmaktadır. Puan aralığı 15-75 arasında değişen bu boyutta; puan yüksekliği, başkalarına güvenin azalışı anlamına gelmektedir. Bu boyuta örnek maddeler şunlardır:

1. İnsanların sözünde duracağına güvenirim.
5. Kimseye kolay kolay güvenmem.
53. İnsanların sadece kendi çıkarları ile ilgilendiklerini düşünürüm.

Dördüncü faktör "*Duygu Farkındalığı*" olarak tanımlanmaktadır. Duygu farkındalığı, ilişki sürecinde bireyin kendi duygularının temel olarak, bunları belirleyici olarak değerlendirmesi durumu olarak ele alınmıştır. Böylece birey, diğerleriyle ilişkileri başlatma, sürdürme ve sonlandırma aşamalarını ve ilişkilerinin niteliğini kendi duygu iklimine göre belirlemektedir. Bu boyutta, ilişkiler bağlamında bireyin duyguları ile ilişkili ifadeler yer almaktadır.

14 itemden oluşan bu alt boyutta dört madde dışında diğer maddeler, ters itemdir. Alınan puan arttıkça, duygu farkındalığı azalmaktadır. Örnek maddeler şunlardır:

3. Kendimi kolayca kaybedip, öfkelenebilirim.
12. Eleştirildiğim zaman otomatikman savunmaya geçerim.
13. Bir kişi ile bir sorun yaşadığımda, sakın kafa ile düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım.

Alt boyutların isimlendirilmesinden sonra, yapı geçerliği çalışmaları dâhilinde, ölçeğin *sosyal beğenirlikten* etkilenip etkilenmediğinin belirlenmesi için, M. Ü. PDR bölümü 4. Sınıf 73 öğrenciye, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ) ile birlikte Sosyal Beğenirlik Ölçeği (Kozan, 1984) uygulanmıştır. Bulgular, KİBÖ'nün alt boyutları ile Sosyal Beğenirlik Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadığını, ölçeğin sosyal beğenirlikten etkilenmediğini göstermektedir.

Ölçeğin yapı geçerliği sınıdıktan sonra, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)'nin alt boyutları arasındaki ilişki araştırılmış ve sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ) Alt Boyutları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Sonuçları

Değişkenler	Onay Bağımlılık	Empati	Başkalarına Güven	Duygu Farkındalığı
Onay Bağımlılık	r=1,00	-.35 ***	-.41 ***	-.45 ***
Empati		r=1,00	.30 ***	.42 ***
Başkalarına Güven			r=1,00	.43 ***
Duygu Farkındalığı				r=1,00

*** p<.001

Tabloda da görüldüğü gibi, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)'nin tüm alt boyutlar birbiri ile .001 düzeyinde orta derecede ilişkili çıkmıştır. Onay bağımlılık boyutu empati, başkalarına güven ve duygu

farkındalığı boyutları ile ters yönde anlamlı ilişki gösterirken; bu üç boyut birbiri ile doğrusal ilişki göstermiştir.

Ölçüt-Bağımlı Geçerlik

Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)'nin ölçüt geçerliğinin sınanmasında Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (İKE), İletişim Becerileri Envanteri ve Sosyal Kaygı Ölçeği kullanılmıştır.

Tablo 5. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ) ile “Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği”, “İletişim Becerileri Envanteri” ve “Sosyal Kaygı Ölçeği” Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzre Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Sonuçları

Değişkenler	Onay Bağımlılık	Empati	Başkalarına Güven	Duygu Farkındalığı
<i>Sosyal Bec. Değerlendirme Ölçeği</i>				
Kişilerarası İlişkiler	-.39 **	.58 ***	.41 ***	.38 **
Empati	-.53 ***	.72 ***	.45 ***	.39 **
Kendini Kontrol	-.38 **	.60 ***	.37 ***	.29 *
Toplam	-.42 ***	.60 ***	.44 ***	.40 ***
<i>İletişim Becerileri Envanteri</i>				
Bilişsel	-.47 ***	.37 ***	.34 **	.38 **
Davranışsal	-.59 ***	.44 ***	.37 **	.46 ***
Duygusal	-.38 ***	.54 ***	.33 **	.23 *
Toplam	-.54 ***	.50 ***	.39 **	.41 ***
<i>Sosyal Kaygı Ölçeği</i>				
Sosyal Kaçınma	.40 ***	-.32 **	-.38 **	-.32 **
Kritik Edilme	.41 ***	-.26 *	-.34 **	-.34 **
Bireysel Değersizlik Duygusu	.47 ***	-.27 *	-.26 *	-.35 **
Toplam Kaygı	.46 ***	-.30 *	-.37 **	-.37 **

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

KİBÖ ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (İKE) arasındaki ilişki incelendiğinde; Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)'nün *onay bağımlılık* boyutu, İKE'nin kişilerarası ilişkiler, empati, kendini kontrol alt boyutları ve toplam puanı ile negatif yönde anlamlı ilişki içinde olduğu görülmektedir. KİBÖ'nün empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı alt boyutları ise İKE'nin kişilerarası ilişkiler, empati, kendini kontrol alt boyutları ve toplam puanı ile doğrusal ilişki göstermiştir (Bkz. Tablo 5).

“İletişim Becerileri Envanteri” ile KİBÖ'nün ölçüt geçerliliği sınanmasında bulgular, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)'nin *onay bağımlılık* boyutunun, iletişim becerilerinin bilişsel, davranışsal, duygusal alt boyutları ve toplam puan ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. *Empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı* boyutları ise bilişsel, davranışsal, duygusal alt boyutları ve toplam puan ile doğrusal yönde anlamlı şekilde ilişkili bulunmuştur (Bkz. Tablo 5).

Ölçüt geçerliği amacı ile kullanılan bir diğer ölçek “Sosyal Kaygı Ölçeği”dir. Analizler sonucunda, KİBÖ'nün *onay bağımlılık* alt boyutu ile sosyal kaçınma, kritize edilme, bireysel değersizlik duygusu ve toplam kaygı puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki elde edilmiştir. *Empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı* alt boyutları ise sosyal kaçınma, kritize edilme, bireysel değersizlik duygusu ve toplam kaygı puanları ile ters yönde anlamlı ilişki göstermektedir (Bkz. Tablo 5).

Güvenilirlik Analizi

KİBÖ'nün güvenilirlik katsayısını bulmada test-tekrar test ve iç tutarlılığın hesaplanması yönteminden yararlanılmıştır.

Tablo 6. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)'nin Alt Ölçekler Bazında Test-Tekrar-Test Sonuçları

	N	r
1. Faktör: Kişilerarası Bağlılık	40	.68 **
2. Faktör : Empati	40	.96 ***
3. Faktör : Başkalarına Güven	40	.81 ***
4. Faktör : Duygu Kontrolü	40	.62 ***

*p<.05, **p<.01,

*** p<.001

Test tekrar test analizinde KİBÖ, iki hafta ara ile 40 kişilik örneklem grubuna uygulanmış, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile değerler hesaplanmıştır. Sonuçlar test-tekrar test değerlerinin .62 ile .96 arasında değiştiğini göstermektedir.

Cronbach alfa katsayısı ve iki-yarı test güvenilirliği (Spearman-Brown ve Guttman) ile de ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılığı hesaplanmış, sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ)’nin İç Tutarlılık Katsayıları

KİBÖ ve Alt Boyutlar	Cronbach α	Spearman-Brown	Guttman
Onay Bağımlılık	.84	.82	.82
Empati	.78	.77	.76
Başkalarına Güven	.83	.82	.81
Duygu Farkındalığı	.85	.82	.82

KİBÖ’nün alt boyutların Cronbach Alfa yönteminde iç tutarlılık katsayılarının .78 ile .85 arasında değiştiği görülmektedir. Buna karşılık, testin iki ayrı yarıya ayrılmasına dayalı olarak hesaplanan Spearman-Brown değerleri 0.77 ile 0.82 arasında ve Guttman değeri de 0.76 ile 0.82 arasında değişmektedir.

Güvenirlilik analizleri çerçevesinde ölçeğin hem bütün olarak hem de alt boyutlar bazında madde toplam puanları, madde kalan korelasyonları ve ayırt edicilik analizi işlemleri gerçekleştirilmiş; tüm maddeler, tüm tekniklerde en az .05 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Bu sonuçlara dayanarak tüm maddelerin güvenilir olduğu anlaşılmış ve 53 maddenin test kapsamında kalmasına karar verilmiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, toplumumuza özgü kişilerarası ilişki boyutlarını belirlemek amacıyla Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ) geliştirilmiş olup, yapılan analizlerle ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğu ortaya konmuştur.

Açık uçlu sorular yardımıyla, bireylerin günlük yaşamlarında kişilerarası ilişkilerinde etkili olan temel noktalar belirlenmiştir. Elde edilen kavramlar, literatür desteği ve içerik analizi metotlarından frekans analizi yardımıyla üst kodlar altında oluşturulmuştur. Üst kodların yanısıra ilgili literatür ve uzman görüşleri göz önüne alınarak, temel boyutlar ve bu boyutlarla ilgili maddeler oluşturulmuştur. Hazırlanan madde havuzu 440 genç yetişkine uygulanmış; uzman görüşü ile yüzey ve kapsam geçerliği, faktör analizi yöntemi ile de yapı geçerliği sınanmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçek, “onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı” olarak isimlendirilen dört faktörlü, 53 maddeden oluşan likert tipi ölçek halini almıştır.

KİBÖ'nün alt boyutlarının birbiri ile ilişkileri .001 düzeyinde orta derecede ilişkili bulunurken; onay bağımlılık alt boyutunun diğer boyutlar (empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı) ile olumsuz yönde ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç, onay bağımlılık alt boyutunun çekim gücü itibarıyla diğer boyutlardan farklı bir yapıyı barındırdığı şeklinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bu bulgu empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığının sağlıklı kişilerarası ilişkilerinin kurulmasını özendirici değişkenler olduğunu; onay bağımlılığın ise ilişkilerin niteliği itibarıyla, bireyin kendisi dışındakilerin görüş ve tutumlarının belirleyici olduğu durumları yansıttığını göstermektedir. Bu durumda ilişkiler, bireyin kendisinden ziyade, başkalarının tutum ve davranışlarına göre ayarlanmaktadır.

Ölçüt geçerliği sınanmalarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği, Sosyal Kaygı Ölçeği ve İletişim Becerileri Envanteri'nin kullanıldığı kriter geçerliği sınamalarında, KİBÖ'nün “*onay bağımlılık*” alt boyutunun, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve İletişim Becerileri Envanteri'nin tüm alt boyutları ile ters yönde; Sosyal Kaygı Ölçeği'nin tüm alt boyutları ile de doğrusal ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, onay bağımlılık arttıkça kişilerarası ilişki, empati ve kendini kontrol becerileri ile birlikte bilişsel, duygusal ve davranışsal iletişim becerilerinin de azaldığını göstermektedir. Ayrıca onay bağımlılık arttıkça sosyal kaçınma, kritize edilme kaygısı ve bireysel değersizlik duygusu da artmıştır.

Bağlılık kültürünün halen etkili olduğu toplumumuzda, birbirine zıt gibi görünen aslında birbirini tamamlayan “özerk” ve de “bağımlı olma” ihtiyaçlarımız, ilişkilerimizin niteliğini belirlemektedir. Özerk, otonomi sahibi bireyler olmaya çalışırken, bir yandan da diğer insanların bizim hakkımızdaki

algı ve yorumlarından yola çıkarak kendimizi ve ilişkilerimizi tanımlamaya çalışmamız, kültürümüzde bağıllık ve bağımlılık kavramının henüz birbirinden ayrılamayan yapılar olarak işlev gördüğünü göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 1990). Bu bulgu, hem bağımlı yaşama eğilimimizin devam ettiğini hem de bu durumun bir engellenme olarak algılandığını düşündürmektedir.

Bağımlılık ve özerkliğin yoğun olarak birlikte ve çatışmalı halde yaşandığı toplumumuzda ilişkiler incelenirken birey, hem bireysel kişiliği hem de ilişkişel kişiliği ile birlikte ele alınmalıdır. Bu durum Batı kültürüne ait ölçekleri adapte ederek toplumsal ilişkileri değerlendirmek yerine, toplumun değer ve işleyişinin farklı şekilde kendine has bir yapı içinde ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada geliştirilen ölçeğin (KİBÖ), özellikle *onay bağımlılık* alt boyutunun kültürümüze özgü yapıyı yansıttığı düşünülmektedir

Güvenirlilik analizlerinde, test-tekrar test sonuçlarının. 62 ile. 96 arasında değişen ölçeğin Cronbach Alfa değeri de .78 ile .85 aralıklarındadır. Ölçeğin madde toplam, madde kalan korelasyonları ve ayırt edicilik analizleri yapılmış, ölçeğin güvenilir olduğunu ve ayrıca sosyal beğenirlikten etkilenmediği de analiz bulguları ile ortaya konmuştur.

Geliştirilen Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ), genç yetişkin grubu için oldukça tatminkâr sonuçlar vermiştir. Genç yetişkinlerle gerçekleştirilen analizler sonucu bu yaş grubuna uygun olduğuna karar verilen ölçeğin, daha sonraki çalışmalarda farklı gruplarla ve daha geniş yaş aralıklarında incelenmesi faydalı olacaktır. Sonuç olarak, kültürel yapıyı temel alarak, mevcut yapı içinde yaşayan bireylerin ifadeleri doğrultusunda oluşturulan ölçeğin, tarama türü çalışmalarda bireysel ve grup olarak kullanılabilir, elverişli bir ölçek olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Acton, S. G. (1999). *Interpersonal theory and circumplex structure*. Basılmamış doktora tezi. Northwestern University. Illinois.
- Anastasi, A. (1988). *Psychological testing*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Aydın, B. (2002). Genç yetişkinlik. B. Aydın (Ed.), *Gelişim Psikolojisi* içinde. Ankara: Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.

- Aydın, B., Derelioğlu, Y., & Palut, B. (2001). Sosyal Beceri (IKE) Ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması” 6. *Ulusal PDR Kongresi, Ankara ODTÜ*.
- Bacanlı, H. (1997). *Sosyal ilişkilerde benlik: Kendini ayarlamanın psikolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Baldwin, M. W. (1992). Relational schemas and the processing of social information. *Psychological Bulletin, 112*, 461-484.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi. Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bornstein, R. F. (1992). The dependent personality: Developmental, social, and clinical perspectiveness. *Psychological Bulletin, 112*, 3-23.
- Bornstein, R. F., Hilsenroth, M. J., Padawer, J. R., & Fowler, J. C. (2000). Interpersonal dependency and personality pathology. *Journal of Personality Assessment, 75*, 478-491.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Veri analizi el kitabı*. (5. Basım), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Duck, S. (1993). *Individuals in relationships: Understanding relationships processes series. Volume I*. UK: SAGE Publications.
- Erikson, E. (1982). *The life cycle completed*. New York: Norton.
- Ersanlı, K. & Balcı, S. (1998). İletişim Becerileri Envanterinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 22*, 7-12.
- Fishbane, M. D. (2001). Relational narratives of the self. *Family Process, 40*, 273-292.
- Fiske, S. & Taylor, S. (1991). *Social cognition*. New York: McGraw-Hill.
- Graham, G. & LaFollette, H. (1989). *Person to person*. Philadelphia: Temple University Press.
- Horowitz, L. M., Dryer, D. C., & Krasnoperova, E. N. (1997). The circumplex structure of interpersonal problems. R. Plutchik & H. R. Conte (Eds.), *Circumplex models of personality and emotions* içinde Washington, DC: American Psychological Association.
- Horowitz, L. M., Rosenberg, S. E., ve Bear, B. A., Ureno, G., ve Villascnor, V. S. (1988). Inventory of interpersonal problems: Psychometric properties and clinical applications. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 56*, 885-892.
- Kağıtçıbaşı, C. (1982a). Introduction. C. Kağıtçıbaşı (Ed.), *Sex roles, family and community in Turkey* içinde (s. 1-32) Bloomington, IN: Indiana University Turkish Studies 3.
- Kağıtçıbaşı C. (1982b). Sex roles, values of children and fertility in Turkey. C. Kağıtçıbaşı (Ed.), *Sex roles, family and community in Turkey* içinde (s. 151-180). Bloomington, IN: Indiana University Turkish Studies 3.
- Kağıtçıbaşı C. (1990). *İnsan, aile, kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültür ve benlik. kültürel psikoloji: İnsan bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Altan Yayınları.

- Kozan, K. (1984). Davranış bilimleri araştırmalarında sosyal beğenirlik boyutu ve Türkiye için bir sosyal beğenirlik ölçeği. *ODTU Gelişme Dergisi*, 10, 447-478.
- LaFollette, H. (1997). *Kişisel ilişkiler: Sevgi, kimlik ve ahlak*. (Çev: F. Lckesizalın). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- LaForgc, R., & Suczek, R. F. (1955). The interpersonal dimensions of personality: III. An interpersonal check list. *Journal of Personality*, 24, 94-112.
- Lanc, R. D., Sechrest, L., Riedel, R., Shapiro, D., & Kaszniak, A. (2000). Pervasive emotion recognition deficit common to alexitymia and repressive coping sytle. *Psychosomatic Medicine*, 62, 492-501.
- Örüng, S. (1998). *Interdependency and the family in Turkey*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztan, N. (1994). Kişilerarası İlişki Tarzı Ölçeği geçerlik ve güvenilirliği. Y. Topsever & M. Göregenli (Ed.).8. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları* içinde (s. 37-44). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Palancı, M. (2004). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu bir yardım modelinin geliştirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pincus, A. L. (1994). The interpersonal circumplex and the interpersonal theory: Perspectives on personality and it's pathology. Strack, S. ve Lorr, M. (Eds.), *Differentiating normal and abnormal personality* içinde (s. 245-303). New York: Springer.
- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. (F. Akkoyun, Çev.). *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16, 103-123.
- Rotter, J. B. (1967). A new scale for the measurement of interpersonal trust. *Journal of Personality*, 35, 651-665.
- Safran, J. D. (1990). Towards a refinement of cognitive therapy in interpersonal theory: I. Theory. *Clinical Psychology Review*, 10, 87-105.
- Şahin, N., Durak, A. & Yasak, İ. (1995). Kişilerarası İlişkiler Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. VIII. *Ulusal Psikolojik Kongresi*, İzmir.
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. S. Worchel ve W. G. Austin (Ed.), *Psychology of intergroup relations* içinde. Chicago, IL: Nelson-Hall.
- Tarkun- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Taulbee, E. S., & Clark, T. L. (1982). *A comprehensive, annotated bibliography of selected psychological tests: Interpersonal Check List, MMPI, Short Form. The Blacky Pictures*. Troy, NY: Whitston.
- Tavşancıl, E.; Aslan, A.E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Psikoloji Derneği Yayınları, Ankara: Özyurt Matbaası.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>. web adresinden 12.10. 2007 tarihinde edinilmiştir.
- Tway, D. (1995). *Leadership and trust: An imperative for the transition decade and beyond*. <http://humanresources.about.com> web adresinden 11.06. 2006 tarihinde edinilmiştir.
- Wiggins, J. (1979). Psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 395-412.
- Zuroff, D.C., Moskowitz, D.S., & Cote, S. (1999). Dependency, self-criticism, interpersonal behavior and affect: Evolutionary perspective. *British Journal of Clinical Psychology*, 38, 231-250.

KİŞİLERARASI İLİŞKİ BOYUTLARI ÖLÇEĞİ (KİBÖ)

Aşağıdaki kendimize ve diğer insanlara yönelik algımız, bakış açımızla ilgili ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri dikkatlice okuyup, ifadenin sizi ne kadar tanımladığını düşünerek, size en uygun olanına çarpı (X) işareti koyunuz. Katkılarınız için teşekkürler...

Aşağıdaki ifadeler "SİZİ NE KADAR TANIMLIYOR?"	Tamamen Tanımlıyor	Oldukça Tanımlıyor	Kısmen Tanımlıyor	Çok Az Tanımlıyor	Hiç Tanımlamıyor
1. İnsanların sözünde duracağına güvenirim.					
2. Kendimi iyi hissetmediğim zaman, bana ilgi ve şefkat gösterilmesinden hoşlanırım.					
3. Kendimi kolayca kaybedip, öfkelenebilirim.					
4. İnsanların benim hakkındaki düşünceleri, benim duygularımı etkiler.					
5. Kimseye kolay kolay güvenmem.					
6. Karşımdaki insana duygularımı belli etmekte zorlanmam.					
7. Fikirlerimi söylemeden önce, başkalarının ne düşündüğünü bilmek isterim.					
8. Tartışma durumlarında konuyu kişiselleştirmem.					
9. Benimle ters düşen insanlardan öğ almak isterim.					
10. Öfkeli olduğimde ağzıma geleni söylerim.					
11. İnsanların hareketlerimi yanlış yorumlamalarından endişelenirim.					
12. Eleştirildiğim zaman otomatikman savunmaya geçerim.					
13. Bir kişi ile bir sorun yaşadığımda, sakin kafa ile düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım.					
14. Başkalarına güvenmenin beni sıkıntıya sokacağını düşünürüm.					
15. Öfkemi kolaylıkla kontrol edebilirim.					

Aşağıdaki ifadeler “SİZİ NE KADAR TANIMLIYOR?”	Tamamen Tanımlıyor	Oldukça Tanımlıyor	Kısmen Tanımlıyor	Çok Az Tanımlıyor	Hiç Tanımlamıyor
16. Başkasının, haklı da olsa, beni eleştirmesine dayanmam.					
17. Bir başka insanın düşünce ve duygularından kolaylıkla etkilenirim.					
18. . Bana dostça yaklaşması, o kişi ile yakın ilişki kurmamı kolaylaştırır.					
19. Eğer bir insan ile geçmişte olumsuz bir yaşantım olmuş ise, o insan benim gözümde hep haksızdır.					
20. Karşımdaki insanların beni inciteceklerinden korkarım.					
21. Diğer insanların hedeflerini kabul etmektense, kendi hedeflerimi kendim belirlemeyi tercih ederim.					
22. Sırlarımı paylaştığım insanların, sırlarımı tutacaklarına güvenirim.					
23. İnsanların beni kullandıklarını düşünürüm.					
24. Ailemden başka hiç kimseye güvenmem.					
25. Kızdığım kişiyi kolaylıkla affedemem.					
26. Hoşuma gitmese de diğerlerini memnun edecek şekilde davranırım.					
27. Karşımdaki insanın bakış açısını anlamada zorluk çekmem.					
28. Herkesin karşı çıkacağını bilsem de, fikirlerimi ortaya koymaktan çekinmem.					
29. İnsanların beni önemsediklerini sanmam.					
30. Diğer insanlardan beklediğim tepkileri alamazsam, cesaretim kırılır.					
31. İnsanların iyi niyetli olmadıklarını düşünürüm.					

Aşağıdaki ifadeler “SİZİ NE KADAR TANIMLIYOR?”	Tamamen Tanınıyor	Oldukça Tanınıyor	Kısmen Tanınıyor	Çok Az Tanınıyor	Hiç Tanınmıyor
32. Başkalarının benim hakkımdaki düşünceleri, kendimi değerlendirmemde son derece önemlidir.					
33. Karşı taraftan sevgi alamazsam kendimi çaresiz hissedirim.					
34. Bir insanı önemseydiğimi, ona ifade edebilirim.					
35. İhtiyacım olduğunda insanları yanımda bulacağımı biliyorum.					
36. Başkalarının önerileri, nasihatleri olmadan kendi kendime hedefler koymada zorlanırım.					
37. Konuşmalarım yapıcı ve olumludur.					
38. İnsanların yalan söylediklerine inanırım.					
39. Başkaları ile yakınlık kurmakta zorluk çekmem.					
40. Önemsediğim kişilerin beni onaylamaması, canını acıtır.					
41. Önemsediğim kişilerin bana ne yapacağımı söylemesi, işimi kolaylaştırır.					
42. Olumlu duygularımı, karşımdaki kişiyle paylaşabilirim.					
43. Başkalarının benim gerçek düşüncelerimi bilmelerini istemem.					
44. Diğer insanlarla yakın ilişki kurduğumda kendimi iyi hissedirim.					
45. Etrafımda benden daha güçlü ya da zeki insanlar olduğunda, kolaylıkla kendime güvenimi kaybederim.					
46. Duygularımı kontrol altında tutmak benim için oldukça zordur.					
47. Tanımadığım insanlar arasında kendimi gergin hissedirim.					

Aşağıdaki ifadeler “SİZİ NE KADAR TANIMLIYOR?”	Tamamen Tanımlıyor	Oldukça Tanımlıyor	Kısmen Tanımlıyor	Çok Az Tanımlıyor	Hiç Tanımlamıyor
48. Karşımdaki kişinin ihtiyaçlarını, göz önüne alırım.					
49. Karşımdakini olduğu gibi kabul etmede güçlük yaşıyorum.					
50. Yeni bir ortamda bile, insanlara güvenmek gerektiğini düşünürüm.					
51. Bir iş yaparken, karşımdaki kişinin de duygularını hesaba katarım.					
52. Problemlili durumlarda, başkalarını suçlama eğilimindeyim.					
53. İnsanların sadece kendi çıkarları ile ilgilendiklerini düşünürüm					

1. Faktör: Onay Bağımlılık
2, 4, 7, 11, 17, 21*, 26, 28*, 30, 32, 33, 36, 40, 41, 45
2. Faktör: Empati
18, 27, 34, 37, 39, 42, 44, 48, 51
3. Faktör: Başkalarına Güven
1, 5*, 14*, 20*, 22, 23*, 24*, 29*, 31*, 35, 38*, 43*, 47*, 50, 53*
4. Faktör: Duygu Farkındalığı
3*, 6, 8, 9*, 10*, 12*, 13, 15, 16*, 19*, 25*, 46*, 49*, 52*

*Ters itemleri göstermektedir.